

mbt9710@gmail.com

המו"ל שלולם צדוק
רחוב אריאלי 16/5
ביתר עילית
055-6783-221

העלון יוצא לאור בסיוע
משפחת המנוח
הרה"ג יוסף צדוק זצ"ל

מסילות בני תימן

על שם רבינו יחיא צאלח (מהרי"ץ) זצוק"ל, גאון רבני תימן (ה'תע"ה-ה'תקס"ו)

לזכרו של הרה"ג רבי יוסף צדוק זצ"ל | חנוכה תרצ"ו - ה' כסליו ה'תשע"ז

אין לקרא העלון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

חודש תשרי תשע"ט
עלון מס' 21

ברכת הישיבה בסוכה שלא בסעודה

לישב בסוכה, בין כשסועד שם ובין כשאינו סועד שם, והעיד שכן המנהג. וכן פסקו עוד ראשונים, אבל לדעת רבינו תם אין לברך אלא בשעת קביעות סעודה. עוד הביא בשם חיי אדם (כלל קמ"ז סעיף ט"ו), הנכנס לסוכת חברו צריך לברך לישב בסוכה אף כשאינו אוכל שם. ובשער הציון (סימן תרל"ט ס"ק צ"ג) כתב דסבירא ליה לחיי אדם, שהמנהג שנהגו שלא לברך לישב בסוכה אלא בשעת אכילת קבע בלבד, זהו רק כשנכנס לסוכתו שלו, שדרך העולם לקבוע שם סעודתו. אבל בסוכה של חברו, שאין דרך לקבוע שם סעודה, כל שנכנס לתוכה חייב לברך. אך האחרונים חלקו עליו.

עוד כתב בחזון עובדיה (בעמוד ק"מ) בשם שבט הלוי שיתכן שההבדלה נחשבת קביעות גם לענין סוכה, ולכן נהגו בכמה מדינות לברך לישב בסוכה אחר ברכת ההבדלה, אולם אנחנו אין נוהגים כן, ועיון שם. ומי שסועד סעודה שלישית בסוכה סמוך לשקיעת החמה, ויוצא אחר כך להתפלל בבית הכנסת תפילת ערבית, וחוזר מיד לסוכתו להבדיל על היין, ומיד אחרי כן סועד סעודה רביעית בפת יותר מכביצה, כתב המנחת יצחק שיש לו לחזון בברכת לישב בסוכה שעל סעודה שלישית לפטור בברכתו רק עד סוף סעודה שלישית, ואין יוכל לברך לישב בסוכה בהבדלה, ומיד ישב לסעוד סעודה רביעית.

ולכאורה נראה מדברי החיי אדם דברכת הסוכה חלה על הסוכה שבירך עליה למשך אותו יום, ולכן אינו צריך לברך כל פעם כשנכנס, אלא אם כן נכנס לסוכה אחרת. אך לפי הפוסקים שצריך לברך בכל פעם, נמצא שברכת הסוכה חלה על הגברא, וממילא כשהגביר יצא מהסוכה פקעה ממנו חלות המצוה, וצריך לחזור ולברך אף שחזר לאותה סוכה.

ושמעתי בשיעורו של הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א שסיפר, שבקטנתו אירע שבסוכת הרבנים הראשיים, יחד עם אביו מרן הגר"ע יוסף זצ"ל ביקרו גדולי רבני תימן, ובהם הגאונים רבי שלום יצחק הלוי ורבי יחיא אליש"ר זצ"ל. וכאשר נכנסו לסוכה בירכו לישב בסוכה, כמנהג יהודי תימן, וענה אמר על ברכתם. וביאר בזה דלא דמי לאיסור עניית אמר אחר ברכה של מנהג, כמו ברכת ההלל, שבו זהו רק מנהג, אבל בסוכה מעיקר הדין היה אפשר לברך כל פעם שנכנס, אף שאינו אוכל פת, אלא שנהגו לברך רק כשאוכל פת. ועוד שמעתי שכאשר שמע מרן הגר"ע יוסף זצ"ל את רבני תימן מברכים מיד בכניסתם לסוכה, חיך ואמר, אתם רואים, זהו כמו הרמב"ם.

דין מי שיש לו ב' סוכות

שינוי מקום, מה שאין כן מחדר לחדר, ע"כ. ולפי זה, מי שיש לו שתי סוכות דומיא מחדר לחדר אינו חוזר ומברך, אך אם הן דומיא דמבית לבית, לכאורה נראה דצריך לברך אף על הסוכה השנייה.

עוד נראה דדין סוכה לא דמי לגמרי לדין ברכת המוציא, דדין ברכת המוציא תלוי בשינוי מקום, וכל ששינה ויצא ממקומו הוי הפסק, אך דין ברכת הסוכה תלוי בהיחס הדעת, ולכן אף כשיצא ממקומו, כל שלא הסיח דעתו ממצות הסוכה לא חשיב הפסק, ואינו חוזר ומברך על הסוכה

רבים תמהים על יהודי תימן, כיצד מברכים על ישיבת סוכה, אף שאינם קובעים עצמם באכילת פת. אך יש לתמוה על תמיהתם, והנה בשלחן ערוך (או"ח סימן תרל"ט סעיף ח') כתב במפורש, נהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה, ע"כ. כלומר דתליא במנהג. ובמשנה ברורה (ס"ק מ"ו) כתב, אף דמדינא דגמרא לדעת פוסקים ראשונים, כשבירך בסוכה יוצא לעשות ענינו ולא לחזור תיכף הרי הסיח דעתו מן המצוה, וכשיחזור אחר כך צריך לברך שנית אפילו מאה פעמים ביום אימת שנכנס, אף על פי שאינו אוכל שם מברך, שהרי גם הישיבה והעמידה שם היא מצוה דהוי כעין תדורו, מכל מקום מנהג כל העולם כדעת הפוסקים שאינם מברכים אלא בשעת אכילה, ע"כ. ומכך שכתב שכן הוא מנהג כל העולם, מוכח שלא הכיר את מנהג יהודי תימן שאינו כן, וכדינא דגמרא, וכפי שהיא גם כן דעת הגר"א.

והנה בשו"ת פעולת צדיק (חלק ג' סימן נ"ח) כתב, דהטור כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג לברך קודם ברכת המוציא, והרא"ש כתב שנוהגים לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא, וכן העלה השלחן ערוך (סימן תרמ"א) וכו'. ולדין דההיא דהרמב"ם ז"ל אין אנו צריכים לכל זה, כי לעולם אנו מברכים על הסוכה תכף כניסתנו בה, בעוד שלא ישב, כדי שתהא הברכה עובר לעשייתה. והכי מוכח בוהר הקדוש פרשת אמור, דרב המנוח קרי בפתחא דסוכה מלגו וקאים על גרליו ומברך, ע"כ. וכן כתב הרש"י בהבדיל המנהגים, המנהג שכל זמן שיכנס לסוכה מברך לפני שיושב.

גם בשלחן ערוך המקוצר למרן הגר"י רצאבי שליט"א (סימן קט"ז סעיף י"א) כתב, מנהג הבלדי וכן הרבה מהשמי, שאין הברכה תלויה בסעודה כלל, אלא מברכים בכל פעם שנכנסים ומקימים מצות ישיבה בסוכה, כדעת הגאונים והרמב"ם שאפילו נכנס חמישים או מאה פעמים ביום חייב לברך, אפילו נכנס לסוכת חברו לבקרו מברך, אף על פי שאינו סועד ולא טועם שם כלום.

ובחזון עובדיה סוכות (עמוד קמ"ו) הביא מספר שלמי מועד (עמוד קכ"ב) בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל, שהורה למי שקבע עצמו ללמוד בסוכה ואין בדעתו לאכול שם כלל, שבירך לישב בסוכה. והוסיף בהערה, שכן היה מורה החזון איש לברך לישב בסוכה על הישיבה בסוכה אף בלי אכילה, אולם מנהג הספרדים אינו כן, שאין אנו מברכים אלא בשעת אכילה, כדעת רבינו תם.

ויתרה מכך כתב עוד (שם עמוד קע"ז) בשם רבינו האי גאון בתשובה, שהנכנס לסוכת חברו יש לו לברך

ולענין מי שיש לו שתי סוכות ויוצא מאחת לשניה, עיין בשו"ת פעולת צדיק (חלק ב' סימן ל') שכתב גבי שינוי מקום בסעודה לענין ברכת המוציא, נמצאו למדים דמחדר לחדר הוי מחלוקת פוסקים, ומסתברא להקל דספק ברכות להקל, ובצורך סעודה לא אסח דעתיה כיון דהיציאה הוא צורך סעודה, ע"כ. ובבארות יצחק (ס"ק קצ"ו) כתב, מה שפסק רבינו בהלכות סוכה דהיוצא מסוכתו לסוכת חברו צריך לברך שוב ברכת הסוכה, אפילו נתחזן מן התחלה לשנות מקומו, היינו דוקא התם דדמי למבית לבית דחשיב

תולדות רבני תימן

הגאון רבינו שלמה בדיח

אני שלמה בן כמהר"ר יחיא בדיח נע"ג, כי הוא במקום עולה, אולי יתכפר עוני.

בספרו העלה רבינו שלמה חידושים שהראו לו בחלומו, וכך כתב על הפסוק אלה תולדות השמים בהיבראם, שבביל"ד כסליו שנת ה'תרנ"ט, בחיותו בעיר אלטוילה, ראה בחלומו בבית הכנסת, והנה אדם אחד נגדו ונתן לו ספר ומראה לו באצבעו, והנה כתוב בו תיבת בהבראם בה"ה בראם, תרין ה"ה מליאה ה'. ונשאר בראם היינו אברם, ר"ל תרין הה"י, של אברם ושרה. והוה סוד ה' הנגליה, שהיא של אברם היוצאת במבטא, וה' הנעלמת, שהיא של שרה שאינה יוצאת במבטא.

עוד ראה בחלומו בביל"ד שבת סדר ויקרא, י"א לחדש אדר שני, שנת ה'תרס"ה, בעיר הנוכרת, והנה אדם גדול וזקן ואשה זקנה, כולם מפוארים להם תואר והדר. והנה קורא אותה שרה שרה, שתי פעמים. אמר לה, מה את סוברת בתיבת בכל שבפסוק וה' ברך את אברם בכל (בראשית כ"ד, א'), שהיא נקיבה כמו שאמר חז"ל, לא כן, אלא כ"ב אותיות התורה שניתנה לי ולזרעי, ויש בה כמה ברכות ושמות, והלמ"ד רמז ליסוד שנקרא כל, שהשפע יורד לשם, ומשם למלכות הנקראת ארץ. וסיים, הקיצוץ והנה הלום הראוי לכתבו.

הגאון רבינו שלמה בדיח זצ"ל היה בנו של מאור גולת תימן, הגאון המקובל רבינו יחיא בדיח זצ"ל, בעל שו"ת חן טוב ולחם תודה וראש הישיבה הכללית שבבית כנסת בית צאלח, בית מדרשו של מהר"ץ.

רבינו שלמה חיבר פירוש על התורה בשם עולת שלמה, וכך כתב בהקדמתו. כי בימי חרפי מקדמוני, מעת שלמדתי תורה ועמדתי על דעתי, הייתי לומד לשמה, לא לשם יוהרא ולא לשם פניה אחרת, והייתי מתבונן בפסוקים בעת קריאת ספר תורה ביום שבת קודש, והיו עולים על לבי כמה וכמה דרושים וחידושים, ולא עלה על דעתי לכתבם, כי הם פשוטים בעיני באותן הימים. וכשהוצרכתי ליטפל במזונות אשתי ובני, הוכרתי לגלות מביתי ומארץ מולדתי מעיר צנעא ת"ו [תחוב ותצדי] ותנתני קרתא דירושלם, נדדתי מארץ לארץ ומעיר לעיר וממדינה למדינה, כי מזלי כחוש וחלוש, וסבלתי כמה יסורין וחלאים רעים וצערים, וכמה תלאות ודרכים, וצפו מים על ראשי, ושכחתי כמה מהם, ולא זכרתי כי אם מעט מועד, מרב השכחה, על כן אמרתי אכתוב מה שזכרתי שארית הנשארה, לכל אשכח מהרה, לי ולאשר כגילי. וקראתי שמו עולת שלמה על שמי,

מערכת מסילות בני תימן: מברכת את קוראי העלון בברכת תוכו לשנים רבות ומעדים טובים. ליצירת קשר שאלות והערות. פלאפון: 0559988346 שלום צדוק

חג הסוכות ואמירת ההלל בקירו במשנת מהרי"ץ

המים כפי יכולתו קודם שיקנחם במפה, ע"כ (ועיין בארות משה הלכות שבת סימן מ"ה).

אך דעת שושנת המלך דלא אסרו שמא יסחוט אלא בדבר המקפיד על מימיו, אבל אם אינו מקפיד על מימיו מותר ליטול, והכא הרי אינו מקפיד על מימיו, ואם כן מותר גמור הוא. ועיין בשולחן ערוך (סימן של"ב סעיף ט' ו' בהגה) ובמגן אברהם.

והנה מנהג יהודי תימן משתלשל מזמן חז"ל והתלמוד לקרא את ההלל, וכמו שכתב מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק (חלק א' סימן מ"ח), דמנהגנו באמירת ההלל מנהג קדמונים, כמקובל בידינו שכל מנהגינו בענייני תפילות מימות חורבן בית ראשון, השליח ציבור מתחיל הללויה, והציבור אומרים הללויה. הוא אומר הללו עבדי ה' והציבור עונין אחריו הללויה, ועל דרך זה, עד אורך כי עניתי וכו'. ומנהג זה מנהג קדמונים וקדמונים כמעט מימי בית ראשון, וכן הוא ברמב"ם (בפרק ג' מהלכות חנוכה).

עוד כתב, ותמצא שליפיו והדרו ונעמו של מנהג זה קלסיה אביר ישראל הרמב"ם ע"ה, ועוד יש רמז במספר הללויה במספר שנותיו של אהרן. אם כן אפוא, אחי בינה זאת, ואל רע בעיניך להתעכב שעה אחת לתקן תכשיטי הכלה וכו'. ואם מפני קצת המונויים אשר השליכו הוד ותפארת רינת ההלל אחרי גווס ויפנו עורף לצאת החוצה, ולא עלה בידם לא זה ולא זה. לא מפני זה נבטל תקנת הראשונים חכמי משנה וגמרא דעלייהו אתמר על פי התורה אשר יורוך, ולא יתכן לסמות עיני בשר שרים נוגנים השקודים בבית תפלתם בעבור אלו, כי אדרבה לתקנת הפקחים ראוי לנו לחוש. ולתקן גם את שאינם בני דעת, קל הוא לדבר על לבם בשפל קול התהנה לאמר, באו אחי באו ריני ונרוממה שמו יהודי יחד כל איש ישראל חברים, וקודש אברך הוא יתקלס מין ומיניכי ישראל אשר בך אתפאר וכו'. ובכן כל איש על מקומו יבא לשלום, ובדאי שיקובלו דבריו ומלכות שמים תסייע על ידו בהיות הכוונה לשמו יתברך, כי כך היא המדה. וה' יעזרונו על דבר כבוד שמו, אמן כן יהי רצון, עכת"ד.

עד לפני כשלוש מאות שנה נהגו כך כל יהודי ארץ תימן, אלא שבהשפעת סידורי הספרדים התחילו לשנות את המנהג. אחד מבתי הכנסת ששינו היה של הגאון רבי דאוד חותר זצ"ל, ראב"ד צנעא עד פטירתו בשנת ה'תק"ץ, שהנהיג בקהילתו לקרות ההלל כולם כאחד. לאחר פטירתו פנו חלק מהציבור אל רבי שלמה שרעבי שהיה מנהיג בית הכנסת הזה, להוכיחו ולכפותו שיהגו כשאר בתי כנסיות מטעם לא התגודדו וכו', וניצחוהו בכמה ראיות, וקיבל עליו לבטל המנהג כמו שהורו, ואמר להם הרי יום טוב למחר יהיה הדבר הזה.

והנה בשנתו על מיטתו בלילה ראה עצמו עומד בבית ה', ומורינו דוד חותר מוכיחו, מה זה ועל מה זה התפתו לבטל מנהג ההלל כמו שישדתי על פי סוד עמוק, כי ההלל היא בעמידה בעולם הבינה עולם החירות דומיא דפרוס עליו דליל שבת, וכל הקהל אומרים אותו כאחד לקבל הארה עצומה ונולאה מה שלא יכו בה בלא זה, והוא על פי הסוד של הארז"ל. ולא עוד אלא שיש מלאכים ממונים מאז הוסדו ועד עתה, מחכים ומקשיבים לקולכם מתי יבוא, כדי שיזכו וישוררו גם הם כדי שיושפעו וישפיעו, כדכתיב ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים וכו', ואם תשנו יד אשלח בכם.

בליל יום טוב, בהגיעו לבית הכנסת, סיפר את חלומו בפני הציבור. מקצתם הסכימו להחזיר כמנהג הקדמון לקרות ההלל בקירו, ומקצתם בקשו להמשיך כתקנת מהר"ד חותר נ"ע שישדו על פי האמת. והשיב, מה אומר לחכם מהרי"ץ נ"ע שעמד להוכיח במישור את עניי ארץ, אבל מן השמים יענו בקול, והיינו משמים הסכימו לקרות ההלל שלא בקירו (עיין בהגהות הגאון רבי שלום מנצורה זצ"ל להלכות ראש חדש שנרפסו בגנוות ותשובות חלק ב' שער שלישי).

אף הגאון רבינו דוד משרקי זצ"ל בעל שתילי זיתים, שינה מהמנהג הקדמון לקרות ההלל בקירו, וביאר בשו"ת רביד זוהב (סימן י"א) שמחמת שראה כמה קלקולים בקריאה זו, ויש מי שרוצה לשנות המנהג שיקראו אותו כל הקהל ביחד, מחמת שהקהל סומכים על שליח ציבור בקריאה ואין עונים כי אם הללויה ואין יודעים על מה עונים. לכן תיקן לקרא כל הציבור יחד את ההלל. וראייתו מדברי הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל, שאחר שראה שבחזרת השליח ציבור בקול רם לא יתנו אופן כל העם לשמוע באימה ולעמוד במוסר כמו שעומדים בתפילה, אלא יעמדו כעומד בעל כרחו וישחוו זה עם זה בשיחה בטילה וכו', תיקן שייגביה שליח ציבור קולו מתחילה כמו בפריסה על שמע, ויסיים הוא והקהל תפילתם כאחד, והסכימו עמו חכמי דורו, ע"כ.

לסיכום: באן מוכחת גישותיהם השונות של רבינו השתילי זיתים ורבינו מהרי"ץ, שבעוד השתילי זיתים לכאורה תיקן תקנות חדשות בניגוד למנהגי תימן, לפי צורך זמנו ומקומו, הרי רבינו מהרי"ץ חייק את מנהגי תימן הקדומים. וכך לאורך כל הדרך עמד מהרי"ץ בפרץ לחזק מנהגי תימן, ואלמלא הוא היתה תורתם נדחקת לקרון זוית.

תיאור על מעמד מצות נטילת לולב בבית הכנסת בצנעא שבתאימן, מובא בספר מצפונות יהו"ת (עמוד קכ"ה) ז"ל, מחזה מרהיב עין ביופיו יתגלה לעיני הצופה, לאחר שהשליח ציבור נטל את לולבו, ובירך לכל הקהל, ברכת על נטילת לולב ושהחיינו, הקהל פתח בשתיקה בנענועי הלולבים. אותה שעה אין אדם שומע אלא רשרוש עלי הלולבים, ואין אדם רואה אלא יער של לולבים, שכאילו הלל בית הכנסת מתמלא בן מקצה לקצה.

מידי שנה בשנה היו יהודי אירופה במתח חדשים ארוכים קודם חודש תשרי, מניין ושיגו אתרוג לחג הסוכות. הם שלחו שליחים למקומות רחוקים ונידחים, ומסרו נפש עבור מצוה זאת. מסופר שבאחת הפעמים הגיע שליחו של הגאון מוילנא לקנות אתרוג עבור רבו, וכששמע המוכר שאתרוג זה עבור הגאון מוילנא, הסכים למכרו בתנאי ששכר המצוה יעבור אליו. בלית ברירה הסכים השליח לתנאי זה, וכשהגיע אל הגאון עם האתרוג המהודר ואמר לו את התנאי שהתנה המוכר, אורו עיניו של הגאון, והוא הכריז בשמחה, הרי עתה יש לי זכות לקיים רצון ה' בלי לקבל שכר. וכך שמח כל חג הסוכות על זכות זו.

בקהילות רבות פרי האתרוג היה יקר המציאות, ורק במאמצים גדולים הצליחו להשיג אתרוג אחד ויחיד לכל הקהילה, שעבר מיד ליד בדחילו ורחימו, כדי לזכות ולברך עליו. ואף שכבר השחיר מרוב משמוש הידיים, כתבו הפוסקים דהוי הידור מחמת המצוה שהתקיימה בו לרוב.

לא כן בארץ תימן, ובפרט באזור צנעא שהיה משופעת באתרוגים, וביחוד שהיו הם גדולים ומהודרים במיוחד, שכן האקלים החם היה מתאים לגידולם, ואף לא היה צורך בהרכבת בון הלימון. בהגיע ערב חג הסוכות, היו ארבעת המינים מצויים בשפע רב, והכל היזלו את כספם בכדי לרכושם. וז"ל הגאון רבי אברהם אלנדרא זצ"ל, אפילו בצנעא אין מצויים ההדסים, כי אם מביאים מערי אלסודה רחוק צנעא מהלך שלשה ארבעה ימים, האתרוגים מהלך שליש היום, והלולבים והערבה נמצאים בפדרסי הערבים, והרזי למהר לקנות נשכר.

מעניין לציין כי הגאון רבי עמרם קורח זצ"ל בספרו סערת תימן (עמוד קכ"א) כתב, כבר קרה באיזה שנים שנתייקרו האתרוגים, ולפעמים ההדסים, ועמדו חכמי הדור לתקן שיקחו לכל בית כנסת שלשה או ארבעה לולבים בשותפות, וכל אחד יצא ידי חובה בהגבהה בזה אחר זה. ולא נשמעו דבריהם, לפי שכל אחד רואה את עצמו, שאילו יכנס לחג ואין לו לולב לשמו כאילו לא חג. ועוד כמה יהיה בוש כשיכנס לבית הכנסת להתפלל ולקרות את ההלל, ואין בידו לולב לנענע ולהשמיע קול רינונו, ולכן נוח לו למכור מכלי ביתו כדי לקיים מצוה כתקנה, ע"כ. וראה עוד בספר אבן ספיר, היאך תיאר את אשר ראו עיניו בהיותו בעיר עדן.

מהרי"ץ, בהיותו ראב"ד העיר צנעא, דאג לכשרות ארבעת המינים. וכך כתב בספרו שו"ת פעולת צדיק (חלק ב' סימן צ"ח), שראה מילדותו שהמנהג ללקט הלולבים מגינות הגויים, ותמה על כך כיון דסתם גויים גולני ארעא, ודעת הרמ"א (בסימן תרמ"ט סעיף א') דיש ליהרר שלא יקצוץ הישראל בעצמו אחד מארבעת המינים שבלולב, דקרקע אינה נגולת וסתם גויים גולני קרקע הם, ויבוא בגוילה לידו, אלא יקצצו גוי ויקנה מהם. וכל ימינו היה מצטער על זה, עד שהאיר ה' יתברך את עיניו ומצא להרב הגדול הרדב"ב בתשובותיו שנשאל על זה, והשיב דדינא דמלכותא דינא היכא דהקרקע הועלתה על שמו בער כאות גויים, דהוי קניין גמור מטעם דינא דמלכותא. וסיים, לכן אומר מנהג של ישראל תורה היא ומינה לא תזוז, ה' יתברך יארר עינינו באור תורתו, אמן כן יהי רצון.

ובדין אתרוג כתב (חלק ג' סימן קנ"ד) שראה לרבנותיו הראשונים נ"ע ולכל ההמון, פוסלים לחזוית העולה באתרוג כמין גרב, אף שאינו גבוה מגוף האתרוג. ותמה על כך, דזו דעת המגיד משנה שכתב גרב הנעשה באתרוג, כדמתרגמינן או ילפת, או חזון, ופסולו מפני שאינו הדר. אך דעת רש"י, דוקא שהיתה גבוהה משאר האתרוג. עוד הסתפק אם פירוש המגיד מסכים לפירוש רש"י והר"ב, או אם הוא פירוש אחר ופליגי וכו'. ומסקנתו דאפשר לומר דאף רש"י יסבור כן, דמאי דקאמר כמין אבעובעו דקות, היינו שאחר שיבש האבעובע נשאר מקומו שקוע ומשונה במראיתו, והיינו טעמא דקאמרי ז"ל משום דמחוי כמנומרו, ע"כ. ונראה שכן מסקנתו, וכן הביא בשמו בתורת חכם (אות שע"ח), אך בשושנת המלך העלה את שתי הדעות.

ובדין אתרוג הכבוש במים מעת לעת, כתב (שם חלק א' סימן קכ"ה) שלדעת המגן אברהם, אתרוג הכבוש במים מעת לעת הוי כמבושל ופסול. ודחה דבריו, דדין כבוש כמבושל נאמר לענין איסור שנשרה עם היתר מעת לעת, דחשיב ליה כמבושל מטעם בליעה ופליטה, אבל אתרוג הכבוש במים בלבד עדיין חשיב אתרוג חי, ושפיר נקרא הדר וכשר. ופוק חזי מאי עמא דבר, שלוקחין האתרוגין ומניחין אותם במים מעת לעת ויותר, ואין פוצה פה ומצפצף, ולא חיישי לכבוש כמבושל (וכן כתב רבינו אברהם אלנדרא במנהגי ומסורת תימן ז"ל, אין קופסאות לאתרוגים בתימן, וכל אחד מניחו בכלי עם מעט מים שלא יכמוש, ובעת התפילה לוקחו ומניחו בחיקו או בחלון בית הכנסת עד זמן מצותו).

ובדין הדס כתב בסידורו עין חיים (חלק ב' דף נ"ט ע"א), ויכול להוסיף בהדס כמה שירצה להידור מצוה. כן המנהג קדמון. וכן סברת הרמב"ם (שם דין ז'). והביא בשם ספר המנהגי, ששמע שיש מקומות שנותנים בלולב ס"ח בדים של הדס כמנין לולב וכו'. ועוד דיש תועלת גדול בהיותו אגודה, שלא ימהר ליבש ולכמוש, כי איש את אחיו יעזורו. מה שאין כן בהיותם שלשה לבד, ממהר ליבש ולכמוש מיום שני, וניטל כל הדרו, לא תואר לו ולא הדר, ע"כ.

ובשו"ת פעולת צדיק (חלק ב' סימן י"א) דן כמה שנוהגים קצת ביום טוב לזלף מים על המפה שנותנים בה ההושענות, כדי שיישארו לחים ולא יכמוש. ונראה דאסור לעשות כן, דחיישינן לסחיית המפה כשיבא לכרעה על ההושענות, ולכן אם מזלף על ההושענות מים יניחם מעט בכדי שיתנגבו ויבלע המים בהם, כההיא דסימן ש"ב (סעיף י'), הרוחץ ידיו טוב לנגבם זו בזו ולהסיר מהם